

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

15 septembrie, ora 19.30

Generozitate prin muzică

---

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA ACADEMIEI NAȚIONALE SANTA CECILIA DIN ROMA

TUGAN SOKHIEV dirijor

Enescu Simfonia nr. 1 în mi bemol major op. 13

Assez vif et rythmé / Lent / Vif et vigoureux

Ceaikovski Simfonia nr. 5 în mi minor op. 64

Adagio – Allegro con anima / Andante cantabile, con alcuna licenza / Vals. Allegro moderato / Andante maestoso – Allegro vivace

În contextul creației lui **George Enescu (1881-1955)**, **Simfonia I în mi bemol major op. 13 (1905)** este prima lucrare de gen a maturității, venind după alte patru simfonii „de școală” compuse în anii adolescenței, până la 17 ani. „Totul în ea este limpiditate, culoare, suplețe dinamică, unduire melodică, irizare timbrală.” – a notat Pascal Bentoiu în volumul *Capodopere enesciene*. „Enescu își amintește tipologia simfonică proprie imaginativului Berlioz. Până în înaltul Simfoniei a III-a, mai pretutindeni se simte privirea lui Enescu ațintită asupra lui Berlioz. Asupra acestuia și nu asupra lui Franck sau Ceaikovski, și încă mai puțin asupra unor corifei romantici mai cerebrali în dimensionarea simfoniei, ca Brahms și Bruckner” – a comentat și Wilhelm Georg Berger în lucrarea lui, *Muzica simfonică*. Impunătoare prin caracterul general expresiv (de amprentă unică, dincolo de orice încercări de filiație), simfonia împacă echilibrul clasic cu avântul romantic al unui artist de 24 de ani.

Structurată tripartit, două mișcări rapide încadrează mișcarea mediană, lentă și mult mai poetică. Debutul primei părți, *Assez vif et rythmé*, strălucitor, eroic-triumfător, la unison, rămâne o adevărată stemă sonoră, de neconfundat pentru arhitectura impozantă a lucrării, dar și pentru creația enesciană în ansamblul ei (nu întâmplător a devenit semnal-reper pentru Festivalul Internațional „George Enescu”, în transmisiunile de radio și televiziune). Tema are o încărcătură cu potențial de dezvoltare pe măsura celor beethoveniene. Structurată în două motive principale, aceasta va domina desfășurarea primei mișcări, în formă de sonată, cu culminația în repriză.

Partea a doua, *Lent*, cu caracter de nocturnă, se deschide în intonația evocatoare a cornului.

Desfășurarea muzicală, preponderent lirică, se face cu libertate deplină în tratarea formală și spectaculozitatea timbrală, în special din perspectiva melanjului de sonorități generate de instrumentele de coarde și de cele de suflat din lemn. Structura mișcării demonstrează angajarea lui Enescu în serviciul exclusiv al expresiei, partea a doua putând fi văzută ca sinteză a unor elemente de lied cu cele de sonată – o combinație tratată ca mijloc și nu ca scop arhitectural.

Mișcarea finală, *Vif et vigoureux*, amintește totuși în mod evident de stilul brahmsian, impunând o paralelă involuntară cu Simfonia a II-a a creatorului german. Caracteristică este și complexitatea de elemente ce alcătuiesc primul grup tematic. Melodismul, unul sofisticat și, în același timp memorabil, este cultivat cu virtuozitatea unui tânăr atras de cele mai alese spirite ale simfonismului european, fie de tradiție austro-germană, fie franceză. Alternând zonele de expansivitate olimpiană cu cele marcate de aglomerări sonore în care simți polifonii a căror descoperire promite să nu se oprească, partea a treia întărește percepția ascultătorului de a avea experiența unei capodopere radiind efervescența tinereții, și în același timp a unui autor pentru care asimilarea organică a tradiției a însemnat una dintre cheile originalității.

Simfonia I, cu prima audiție la Théâtre du Châtelet din Paris, în 1906, este dedicată pianistului și compozitorului italian Alfredo Casella, împreună cu care Enescu a alcătuit un trio completat de Louis Fournier. Casella, la rândul lui, i-a dedicat lui Enescu a doua dintre cele trei simfonii ale sale.

Program

Simfonia a V-a op. 64 în mi minor de Piotr Ilici Ceaikovski (1840-1893) reprezintă partea mediană a trilogiei sale simfonice finale, cu semnificații profund dramatice și autobiografice, chiar dacă adesea enigmatice. Toate cele trei lucrări figurează constant în topurile celor mai cântate simfonii, în întreaga lume. A fost compusă în perioada mai – august 1888 și interpretată pentru prima oară, sub chiar bagheta lui Ceaikovski, în 17 noiembrie 1888, la Sankt-Petersburg. Zece ani o despart de Simfonia a IV-a, a triumfului asupra destinului, ce însemnase pentru Ceaikovski propria replică dată Simfoniei a V-a de Beethoven. Pentru următoarea, el a reluat tema destinului, însă a preferat să rămână enigmatic în privința semnificațiilor adânc personale ale lucrării.

Ceaikovski reflecta într-o scrisoare: „Tragedia omului înclinat spre scepticism constă tocmai în faptul că, rupând cu tradițiile și cu credința și căutând ceva cu care să înlocuiască religia, se zbate zadarnic între o teorie filosofică și alta și se zbuțumă încercând să găsească în aceste teorii o forță invincibilă pe care să se sprijine în lupta cu viața”. În cazul Simfoniei a V-a, autorul însuși își numește ideea introducerii „o totală resemnare în fața sorții... impenetrabila predestinare a sorții.”

Prima parte, *Andante – Allegro con anima*, se deschide cu clarinetul expunând elementul melodic esențial al lucrării, tema numită în mod frecvent „a Sorții”. Este susținută de ansamblul corzilor, ce-i subliniază caracterul sumbru și amprenta expresivă inconfundabil slavă. Tema va fi reluată în toate cele patru părți, generând caracterul ciclic al simfoniei. Tempoul se accelerează apoi galopant, iar muzica se îndepărtează de starea inițială. Compozitorul rus construiește exuberant, dezvoltând noi teme expansive, cu caracter cantabil memorabil. Coda se estompează într-o reiterare a temei Sorții, reprezentarea presentimentului fiind accentuată de nuanțele estompate și de coborârea discursului general în registrul grav.

Mișcarea secundă, *Andante cantabile, con alcuna licenza*, pornește în acorduri elegiace, urmate de un solo de corn dureros de melancolic. Totul evoluează într-un scurt duet cu oboiul. Expresia oscilează între tristețe și speranță. Către final, orchestra reia „tema Sorții”, transfigurată.

Partea a treia, *Valse, Allegro moderato*, ne dă întâlnire cu sonoritățile unui vals senin, la fel de elegant ca oricare altul pe care l-a semnat Ceaikovski. Mișcarea începe cu instrumentele de coarde și continuă cu cele de suflat din lemn. După un episod scherzando și reluarea temelor valsante, „tema Sorții” apare din nou amenințătoare, la suflătorii de lemn, chiar dacă deghizată în ritmica ternară a celui mai cunoscut dans vienez.

Mișcarea a patra, *Finale: Andante maestoso – Allegro vivace*, este prefațată de o introducere solemnă ce enunță din nou ideea muzicală a Sorții. Prologul este urmat de fulminatul *allegro de sonată* ce se deschide, anticipată de un tremolo de timpan, cu o temă în caracter popular având inițial un ton marcat, paroxistic. Ulterior, tema Sorții re apare, expusă strălucitor, în toată forța tonalității do major, de instrumentele de suflat din alamă. După dezvoltarea relativ concisă, repriza vine cu o nouă melodie, suprapusă texturii simfonice, la care Ceaikovski nu va mai face ulterior apel. O a șasea expunere a temei Sorții conduce către un climax cadențial și către o coda ce reia secvențe tematice ale simfoniei într-o concluzie de o strălucire și tensiune expresivă fără comparație în întreaga literatură romantică.

Alice Mavrodin

Orchestra

Orchestra Academiei Naționale Santa Cecilia a fost primul ansamblu din Italia care s-a dedicat exclusiv repertoriului simfonic, oferind în premieră capodopere importante ale anilor 1900, precum *Fântânile din Roma* și *Pinii din Roma* de Respighi. Fondată în 1908, orchestra a fost condusă de unele dintre cele mai importante figuri muzicale ale secolului XX: de la Mahler, Debussy, Strauss, Stravinski, Sibelius, Hindemith, Toscanini, Furtwängler, De Sabata, Solti, Mengelberg, Karajan, Carlos Kleiber și Abbado, până la cei mai impresionanți dirijori ai zilelor noastre, printre care Thielemann, Dudamel, Blomstedt și Kirill Petrenko, în timp ce Bernardino Molinari, Franco Ferrara, Fernando Previtali, Igor Markevitch, Thomas Schippers, Giuseppe Sinopoli, Daniele Gatti, Myung-Whun Chung și Antonio Pappano au fost directorii săi muzicali. Leonard Bernstein a fost președinte de onoare între 1983 și 1990.

©Musacchio, Ianniello & Pasqualini

Cu Sir Antonio Pappano în rolul de director muzical (2005-2023), orchestra s-a bucurat de un succes extraordinar, construindu-și o reputație internațională. A luat parte la unele dintre cele mai importante festivaluri de muzică, între care Proms din Londra, Noptile albe din Sankt Petersburg, Festivalul de la Lucerna, Festivalul de la Salzburg și a concertat în unele dintre cele mai renumite săli din lume, inclusiv la Filarmonica din Berlin, Musikverein și Konzerthaus din Viena, Concertgebouw din Amsterdam, Royal Albert Hall din Londra, Salle Pleyel din Paris, La Scala din Milano, Suntory Hall din Tokyo, Semperoper din Dresda, Carnegie Hall din New York.

După o colaborare pe termen lung cu unele dintre cele mai mari case de discuri internaționale care au produs înregistrări devenite între timp legendare, Orchestra Academiei Naționale Santa Cecilia înregistrează pe scară largă pentru Warner Classics. Sub conducerea lui Pappano, printre lansările sale se numără *Madama Butterfly* de Puccini, *Requiemul* de Verdi, *Le Carnaval des Animaux* cu Martha Argerich, Simfoniile lui Bernstein, *Otello* de Verdi cu Jonas Kaufmann, Strauss: *Ein Heldenleben/ Burleske* cu Bertrand Chamayou (Warner Classics, 2021), *Messa di Gloria* de Rossini, „Insieme. Opera Duets” și „Cinema” cu Alexandre Tharaud la pian, iar în martie 2023 *Turandot* de Puccini cu Sondra Radvanovsky, Jonas Kaufmann și Ermonela Jaho (Warner Classics).

Dirijor

Dirijorul rus **Tugan Sokhiev** – discipol al legendarului Ilya Musin la Conservatorul din Sankt Petersburg – își împarte timpul între repertoriul simfonic și cel de operă. Este adesea invitat să dirijeze cele mai prestigioase orchestre din lume: Orchestra Regală Concertgebouw din Amsterdam, Orchestrele Filarmonicilor din Viena și Berlin, orchestrele simfonice din Boston, Chicago, New York, Philadelphia, Munchen, Orchestra Simfonică NHK a și Orchestra Simfonică Germană din Berlin, al cărei dirijor principal a fost între 2012 și 2016. Din 2008 până în 2022 a fost director

©Marco Borggreve

muzical al Orchestrei Teatrului Capitle din Toulouse, dirijând numeroase prime audiții și susținând turnee frecvente. Pasionat de repertoriul de operă, a fost director muzical al Teatrului Bolșoi din Moscova din 2014 până în 2022. În ultimele stagiuni, a fost invitat la Opera Metropolitană din New York (în turneu cu Orchestra Mariinsky), la Festivalul de la Aix-en-Provence și la Teatro Real din Madrid. Proiectele sale din această stagiune includ concerte cu Filarmonica della Scala, Orchestra Radio Bavaria, Orchestra Capelei de Stat din Dresda. De asemenea, va reveni pentru a dirija orchestrele Filarmonicii din München, Viena, Berlin, Philadelphia și Orchestra Radio din Finlanda.

Sokhiev are o discografie amplă la casele de discuri Naïve, Warner Classics și Sony Classical și a fost distins cu Diapason d'Or în 2020. A colaborat cu EuroArts la o serie de discuri, dintre care „Un zbor prin orchestra” fiind dedicat Simfoniei a II-a de Brahms cu Orchestra Simfonică Germană. De asemenea, concertele sale din 2019 cu Orchestra Filarmonicii din Berlin (cu opusuri de Ravel și Prokofiev) și cu Orchestra Teatrului Capitle din Toulouse (care au inclus lucrările *Prințul de Iemn* de Bartók și Simfonia I de Brahms) au fost înregistrate pentru aceeași casă de discuri. Ultima sa apariție alături de Orchestra di Santa Cecilia datează din luna mai a anului trecut.